

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**ПРОГРАМА
ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ
СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-
ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Освітній ступінь **магістр**

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 «Психологія»

Спеціалізація: соціальна педагогіка

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма випускного екзамену з дисципліни «Соціальна педагогіка та технології соціально-педагогічної діяльності» укладено відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми підготовки фахівця зі спеціальністю: 053 «Психологія», спеціалізації: соціальна педагогіка, схвалена рідною факультету соціальної та психологічної освіти (протокол № 4 від 20 листопада 2017 року).

Випускний екзамен є кваліфікаційним і призначений для визначення теоретичної і практичної підготовки випускника до виконання професійних завдань. Програма і порядок проведення випускних екзаменів визначається Положенням організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах (наказ МОНУ № 161 від 2 червня 1993 р.), Положенням про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (протокол № 3 від 27.10.2015 року), Положенням про поточне, модульне та підсумкова оцінювання знань студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Програма включає перелік питань дисциплін циклу професійно-орієнтованої (професійної та практичної) підготовки, передбачених навчальним планом, освітньо-кваліфікаційною характеристикою та освітньо-професійною програмою підготовки фахівців спеціальності: 053 «Психологія», спеціалізації: соціальна педагогіка: «Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах», «Менеджмент соціальної роботи», «Організація діяльності державних спеціалізованих соціальних служб», «Методика організації волонтерського руху», «Соціальна робота у сфері дозвілля», «Теорія і методика роботи з дитячими молодіжними організаціями», «Основи соціально-педагогічного захисту особистості», «Охорона праці в соціальній сфері», «Соціально-педагогічна профілактика правопорушень», «Етика і психологія сімейного життя», «Педагогіка сімейного виховання», «Технології роботи соціального гувернера», «Екокультура особистості», «Основи соціалізації особистості», «Технології соціально-педагогічної діяльності», «Актуальні проблеми соціальної педагогіки», «Основи профорієнтаційної роботи», «Основи профорієнтаційної роботи», «Соціальна молодіжна політика», «Соціальна робота в Україні», «Теорія та історія соціального виховання», «Соціальний супровід сім'ї», «Організація роботи з різними соціальними групами», «Основи сценарної роботи», «Технології соціально-педагогічної роботи за місцем проживання», «Етика соціально-педагогічної діяльності», «Основи соціально-педагогічних досліджень», «Соціально-педагогічна діяльність в закладах освіти», «Організація і метод соціально-педагогічного тренінгу», «Самовиховання і саморегуляція особистості».

**ВИМОГИ ДО РІВНЯ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНИКА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ: 053 «ПСИХОЛОГІЯ»
СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ: СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА
ОСВІТНІЙ СТУПІНЬ «МАГІСТР»**

Магістр підготовлений до педагогічної навчально-виховної, науково-методичної та організаційно-керівної діяльності в системі соціального виховання.

Магістр призначається для роботи в навчальних закладах, навчально-виховних, наукових, методичних, державних установах, на підприємствах, в соціальних організаціях, відділах соціального захисту неповнолітніх, органах місцевого самоврядування, органах територіального самоврядування, консультування, функціонально зорієнтованих на організацію та реалізацію завдань соціального виховання, передбачених для заміщення спеціалістами з вищою освітою й типовими номенклатурами посад.

Діяльність магістра поширюється на всі вікові етапи розвитку дитини, підлітків, на різні форми сфери мікросередовища особистості дитини, здійснюється у відкритій соціальній сфері та передбачає взаємодію з державно-суспільними інститутами виховання, неінституційними та сімейними сферами.

Магістр повинен мати високий рівень професійної підготовки, яка передбачає широку освіту, переважно гуманітарну, що включає оволодіння основами філософії, історії, вітчизняної та світової культури, мистецтва, літератури, релігії, економіки, екології, етики, права, прикладної медицини тощо, а також спеціальні знання в галузі соціології, соціальної педагогіки та психології; повинен володіти тренінгом спілкування, навичками безперервного духовного та фізичного самовдосконалення.

Як організатор різноманітних (або одного) виду діяльності в соціумі, магістр повинен вміти застосовувати набуті знання в практичній роботі, має володіти методами соціологічних і соціолого-психологічних досліджень, навичками проведення діагностичних вимірювань у розвитку особистості, а також впливу факторів середовища.

Магістр повинен уміти забезпечувати допустиме та доцільне соціально-педагогічне втручання у процес соціалізації дітей, підлітків, молоді; надавати допомогу сім'ї та традиційним інститутам виховання: виконувати роль з'єднувальної ланки поміж особистістю та суспільством; працювати в умовах неформального спілкування, залишаючись на позиції неофіційного лідера; будувати взаємостосунки в вихованнями на рівних, допомагати їм у період їх соціального та професійного визначення, захищати їхні права.

Магістр має бути гуманістом, повинен володіти комунікативними й організаторськими навичками, почуттям такту, бути висококультурною людиною. Його освіта передбачає здатність безпосередньо здійснювати педагогічну, організаторську, різнопрофільну діяльність, що забезпечує його соціалізацію та профілізацію.

Магістр повинен знати:

- теоретичні та практичні основи психолого-педагогічного, медико-біологічного, соціально-профільного циклу знань;
- спеціальні дисципліни, що розкривають форми, методи та засоби роботи соціального педагога-психолога у соціальному середовищі;
- теорію та методику самовиховання;
- сучасний стан і тенденції розвитку дитячого й підліткового руху, товариств, організацій, їх роль і вплив на особистість дитини;
- основи закономірностей і механізм розвитку особистості;
- формування міжособистісного спілкування;
- засоби, форми та методи соціально-педагогічної роботи з різними групами дорослого населення та дітьми;
- права неповнолітніх, пенсіонерів, інвалідів;
- основи законодавства у галузі соціально-правового захисту сім'ї та дитинства (постанови, розпорядження, накази, нормативні та інші керівні матеріали з питань соціального захисту населення);
- методику статевого виховання дітей і підлітків;
- роль, місце та функції сім'ї у розвитку особистості дитини;
- специфіку подружніх та сімейних конфліктів;
- соціально-психологічні аспекти основних сфер життя та діяльності сучасного подружжя;
- причини дестабілізації сім'ї, наслідки розлучення;
- методику психо-корекційної робота із сім'єю, особистістю;
- діяльність державних, профспілкових, соціальних служб і рухів з проблем сім'ї;
- основні напрямки соціально-демографічної політики держави.

Магістр повинен уміти:

- аналізувати соціальні явища, процеси, бачити власне місце та роль у суспільному житті країни;
- застосовувати на практиці набуті знання для вирішення педагогічних, методичних, дослідних, організаційно-керівних та інших завдань;
- реагувати на всі складності життя колективу, виділяти і розвивати позитивні складові;
- визначати проблему в умовах, які склалися, перетворювати проблему до рівня завдань;
- знаходити найбільш ефективні засоби вирішення психолого-педагогічної задачі;
- з'ясовувати причинно-наслідкові зв'язки і заходи з оптимізації діяльності;
- впливати на роботу членів колективу з метою досягнення бажаного результату праці і задоволення його потреб;
- організовувати соціальну роботу і особисто брати участь у проведенні адекватних заходів;
- встановлювати емпатичні зв'язки з клієнтом;
- методично правильно проводити анкетування, тестування, заходи психокорекції та інший вплив на людину;
- проводити психологічну експертизу і корекцію асоціальної поведінки та психологічну реабілітацію людини;

- діагностувати й давати практичні рекомендації з психологічних, побутових, медичних, службових проблем, пов’язаних із сім’єю та особистістю;
- на рівні адміністрації та працівника, сім’ї та особистості забезпечувати профілактику різноманітних відхилень фізичного, психічного та соціального характеру;
- виявляти особливості різноманітних типів сімей (багатодітних, неповних, “важких” тощо);
- виявляти та використовувати можливості соціальних інститутів суспільства у зміцненні авторитету жінки-матері, батька, сім’ї, надавати їм конкретну педагогічну допомогу у вихованні дітей;.
- заливати дітей, підлітків, дорослих до активної культурно-дозвіллєвої діяльності;
- здійснювати консультаційну, організаційну, педагогічну допомогу керівникам підприємств та організацій у вирішенні спільніх проблем;
- оперувати положеннями нормативних актів щодо вирішення практичних проблем, пов’язаних із сім’єю, особистістю;
- впливати, у допустимих формах, на виховання дітей у сімейно-побутовому середовищі, надавати професійну допомогу сім’ям;
- знаходити взаєморозуміння та контакти з педагогічно занедбаними підлітками, надавати їм допомогу та підтримку;
- працювати з дітьми та підлітками “групи ризику”, володіти навичками розрізнення нарко- та токсикоматичних станів, методами роботи з такими категоріями підлітків;
- вирішувати і професійно оцінювати наслідки своєї діяльності.

ХАРАКТЕРИСТИКА СФЕРИ І ОБ’ЄКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ

Соціальний педагог-психолог призначений для роботи в загальноосвітній школі, школах-інтернатах різного профілю, осередках, центрах соціальної допомоги, у лікувальних установах, що спеціалізуються на медико-реабілітаційній роботі, в установах мікрорайону, консультивативних службах, що здійснюють психолого-педагогічну допомогу сім’ям, у дитячих приймальниках тощо.

Сфери використання магістрів:

- педагогічна (педагогічна терапія, педагогічне консультування і захист, сприяння розвитку обдарованих дітей та молоді, етнічно-релігійний захист тощо);
- правоохранна (профілактика правопорушень, соціальна підтримка різних категорій населення, соціально-реабілітаційна діяльність);
- психологічна (консультивативно-посередницька, охорона здоров’я та пропаганда здорового способу життя, медико-реабілітаційна допомога);
- культурно-дозвільна (організація діяльності дітей, молоді, сімейно-сусідських спільнот, культурно-освітня робота за місцем проживання, організація культурно-оздоровчого та культурного відпочинку).

ПИТАННЯ ДО ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Соціалізація особистості як соціально-педагогічне явище: сутність, мета, складові.
2. Роль виховання у соціалізації особистості: спільність та відмінність.
3. Місце і роль сім'ї у соціалізації особистості. Соціалізуючі функції сім'ї.
4. Фактори, що впливають на соціалізацію особистості.
5. Людина як жертва несприятливих умов соціалізації. Передумови перетворення людини на жертву несприятливих умов соціалізації.
6. Соціальна педагогіка як наука. Предмет та завдання соціальної педагогіки.
7. Соціальне виховання як категорія соціальної педагогіки: сутність та характеристика.
8. Соціальна адаптація як категорія соціальної педагогіки: сутність та види.
9. Соціальна профілактика як категорія соціальної педагогіки: види та зміст.
10. Соціальна реабілітація як категорія соціальної педагогіки: мета, об'єкти, принципи.
11. Соціальна допомога як вид соціальної діяльності.
12. Форми опіки дітей-сиріт в Україні, її характеристика.
13. Захист прав дитини як соціально-педагогічна проблема.
14. Соціально-педагогічна вікtimологія як галузь соціальної педагогіки: предмет та завдання.
15. Девіантна поведінка: сутність, динамічні характеристики.
16. Делінквентна поведінка: сутність та передумови виникнення.
17. Адиктивна поведінка: сутність та передумови виникнення.
18. Поняття інвалідності. Зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю обмежених функціональних можливостей.
19. Сімейне неблагополуччя, його основні прояви, та результати впливу на особистість дитини.
20. Обдарована дитина, її характеристика.
21. Сутність соціально-педагогічної діяльності, її структура.
22. Методи соціально-педагогічної діяльності.
23. Організаційні форми соціально-педагогічної діяльності.
24. Поняття та структура технологій соціально-педагогічної діяльності.
25. Технологія реалізації соціальним педагогом діагностичної та прогностичної функцій.
26. Методи, прийоми та способи реалізації соціальним педагогом психотерапевтичної функції.
27. Соціальне явище „діти вулиці”, причини його появи. Технології соціально-педагогічної діяльності з „дітьми вулиці” та соціально незахищеними підлітками.
28. Технологія профілактики та подолання конфліктів.
29. Сутність, види та стадії розвитку конфлікту.
30. Вулична соціальна робота.
31. Технології соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми та їхніми батьками.
32. Технології соціально-педагогічної роботи з сім'єю.
33. Технології соціально-педагогічної роботи з дітьми, що мають функціональні обмеження.
34. Технологія реалізації соціальним педагогом комунікативної функції.
35. Соціальна дезадаптація педагогічно занедбаних дітей.
36. Сутність соціально-профілактичної та реабілітаційної функцій соціального педагога.
37. Об'єкти та суб'єкти менеджменту соціальної роботи, канали зв'язку між ними.
38. Функції управління. Процедура прийняття рішень.
39. Нормативна база етики соціальної роботи. Міжнародні та державні документи, що регламентують діяльність соціального працівника та закладів соціальної інфраструктури.
40. Поняття "соціально-педагогічне дослідження". Структура процесу соціально-педагогічного дослідження та загальна характеристика його основних етапів.

41. Загальна характеристика соціометричного методу. Методика застосування соціометричних методів при вивченні соціальних стосунків.
42. Особливості діяльності соціального педагога щодо соціально-правового захисту дітей та молоді.
43. Законодавче забезпечення соціально-правового захисту особистості. Особливості діяльності соціального педагога щодо соціально-правового захисту дітей та молоді
44. Мета і завдання превентивного виховання. Функції корекції протиправної поведінки неповнолітніх. Етапи збору інформації про дитину, яка потребує корекції поведінки.
45. Поняття, сутність, мета і завдання державної молодіжної політики в Україні.
46. Функції та суб'єкти державної молодіжної політики. Законодавче забезпечення державної молодіжної політики в Україні.
47. Молодь як об'єкт і суб'єкт суспільних перетворень та молодіжної політики. Соціальні та особистісні проблеми молоді.
48. Особливості соціалізації дитини в країнах СНД.
49. Періодизація становлення та діяльності дитячо-молодіжних організацій в Україні.
50. Місце та роль соціального педагога в дитячо-молодіжних організаціях.
51. Групові форми виховної роботи соціального педагога в дитячо-молодіжних організаціях.
52. Жанрові різновиди сценаріїв. Основні етапи роботи над сценарієм.
53. Самовиховання та самореалізація особистості. Емоційна саморегуляція та її роль у життєдіяльності особистості.
54. Зміст та етапи соціально-педагогічної діяльності в закладах інтернатного типу.
55. Соціально-педагогічна діяльність в школі, її структура: внутрішня; зовнішня.
56. Основні етапи становлення та розвитку соціального виховання.
57. Виникнення та становлення соціальної педагогіки.
58. Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах.
59. Методика роботи соціального гувернера.
60. Дозвілля як об'єктивна соціальна необхідність. Специфіка та структура дозвіллєвої діяльності.

**ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ
З ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-
ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

- 1 Розкрити законодавчі акти, що регулюють діяльність дитячих та молодіжних організацій.
- 2 Розробити соціально-педагогічний проект за проблематикою «Соціальна реабілітація дитини з обмеженими можливостями».
- 3 Розробити програму корекції заниженої самооцінки.
- 4 Розробити програму емоційної саморегуляції.
- 5 Розробити програму розвитку позитивної риси характеру (відповідальність).
- 6 Розробити програму розвитку комунікативних здібностей.
- 7 Обґрунтувати кадровий склад виконання соціального проекту профілактичного спрямування (профілактика наркоманії).
- 8 Обґрунтувати кадровий склад виконання соціального проекту профілактичного спрямування (профілактика тютюнопаління).
- 9 Обґрунтувати кадровий склад виконання соціального проекту профілактичного спрямування (профілактика девіантної поведінки).
- 10 Обґрунтувати кадровий склад виконання соціального проекту профілактичного спрямування (профілактика алкоголізму).
- 11 Скласти професіограму як опис професійних умінь соціального педагога та зробити самоаналіз відповідності себе обраній спеціальності: «Я думаю, що мені притаманні такі уміння з професіограми ...».
- 12 Скласти психограму як опис необхідних психічних якостей соціального педагога та зробити самоаналіз відповідності себе обраній спеціальності: «Я думаю, що мені притаманні такі психологічні якості з психограми...».
- 13 Запропонуйте варіанти вирішення проблемної ситуації. Віталій – учень 9-го класу, погано навчається, грубить учителям. учням, не дає деяким учителям проводити уроки. Так учителька біології не витримала і вдарила Віталія указкою. Той поскаржився батькові. Батько прийшов до школи випивши і почав сваритися.
- 14 . Проаналізувати ситуацію та побудувати „гору конфлікту” . „Батько живе із сином 13 років. Матері у нього немає. Батько зустрічає жінку, яку покохав, жениться на ній, але син не приймає мачухи, ставиться до неї недружелюбно”.
- 15 Проаналізувати ситуацію та побудувати „гору конфлікту” . „Дівчинка 9-ти років. Батька немає, мати – алкоголічка. Дитина постійно пропускає заняття в школі, конфліктує з учителями і ровесниками”.

- 16 Проаналізувати ситуацію з точки зору різних ролей соціального педагога. „Хлопчик – пізня дитина у родині. Батько його – інвалід. Мати забезпечує матеріальний добробут родини і домінує у створенні морально-психологічного клімату в родині. При деяких порушеннях правил і вимог родини вона жорстоко карає хлопчика”.
- 17 Проаналізувати ситуацію з точки зору різних ролей соціального педагога. „Мати двох дітей (семирічної дівчинки і хлопчика дев'яти років) постійно п'є, і, за розмовами сусідів, б'є дітей. Діти в цьому не зізнаються; у школу вони не ходять. Батька немає”.
- 18 Проаналізувати ситуацію з точки зору різних ролей соціального педагога. „Хлопчику 10 років, живе з батьком-алкоголіком. Мати дитини померла 5 років тому. Інших близьких родичів у нього немає”.
- 19 Проаналізувати ситуацію з точки зору різних ролей соціального педагога. „Мати-одинака виховує трьох дітей, молодший уже ходить у школу. Він у конфлікті з учителем, перебуває на обліку в правоохоронних органах за крадіжку. Мати не хоче вирішувати проблеми сина”.
- 20 Проаналізувати ситуацію з точки зору різних ролей соціального педагога. „Батьки 8-річної дитини розлучилися, але живуть разом. Хлопчик є об'єктом сварок між батьками, які ненавидять один одного і не приховують це від сина”.
- 21 Обґрунтувати кадровий склад виконання соціального проекту профілактичного спрямування (профілактика делінквентної поведінки).
- 22 Обґрунтувати кадровий склад виконання соціального проекту профілактичного спрямування (профілактика адиктивної поведінки).
- 23 Обґрунтувати кадровий склад виконання соціального проекту профілактичного спрямування (профілактика психопатохарактерологічної поведінки).
- 24 Обґрунтувати кадровий склад виконання соціального проекту профілактичного спрямування (профілактика суїциdalної поведінки).
- 25 Обґрунтувати кадровий склад виконання соціального проекту профілактичного спрямування (профілактика дромоманії).
- 26 Обґрунтувати кадровий склад виконання соціального проекту профілактичного спрямування (формування здорового способу життя).
- 27 Обґрунтувати кадровий склад виконання соціального проекту підтримки і розвитку дитячої обдарованості.
- 28 Скласти соціально-педагогічну ситуацію, яка стосується проблемних сімейних відносин. Запропонувати шляхи її вирішення.
- 29 Скласти соціально-педагогічну ситуацію, яка стосується проблемних відносин у колективі однокласників. Запропонувати шляхи її вирішення.
- 30 Скласти соціально-педагогічну ситуацію, яка стосується проблемних відносин батьків і дітей. Запропонувати шляхи її вирішення.

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ

Випускний екзамен приймається Екзаменаційною комісією. Склад комісії затверджується наказом ректора університету. До складання Випускного екзамену допускаються студенти, які не мають академічної заборгованості. Студент отримує екзаменаційний білет, час для підготовки відповіді відводиться у межах 30 хвилин.

КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ВІДПОВІДІ СТУДЕНТА

Оцінюється студента здійснюється за стобальною шкалою відповідно до вимог ЄКТС: відмінно (A), добре (BC), задовільно (DE), незадовільно (FX).

Програма випускного екзамену зі спеціалізації з дисципліни «Соціальна педагогіка та технології соціально-педагогічної діяльності» затверджена на засіданні кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи протокол № 4 від 16 листопада 2017 року.

Зав. кафедри
соціальної педагогіки та
соціальної роботи
д. пед. н., проф.

Н.М. Коляда

Програма випускного екзамену зі спеціалізації з дисципліни «Соціальна педагогіка та технології соціально-педагогічної діяльності» схвалена Вченовою радою факультету соціальної та психологічної освіти (протокол № 4 від 20 листопада 2017 року).

Голова Вченої ради
факультету соціальної та психологічної освіти,
к.пед.н., доц.

О.О. Кравченко